Пачева Н.О.
к.е.н., старший викладач кафедри маркетингу та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МІСЦЕ ФОРМАЛЬНИХ ТА НЕФОРМАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ У СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Управління присутнє у кожному суспільстві і у будь-якому людському колективі. Історичні, екологічні, політичні та інші обставини змінюють його методи, цілі та форми. Проте сталою лишається необхідність в управлінні. Основою потреби в управлінні є проста на перший погляд обставина, властива будь-якому людському колективові. Це - співробітництво людей всередині колективу. Саме співробітництво, спільна діяльність заради досягнення конкретних цілей перетворює окремо взятих людей на колектив.

На сьогоднішній день, все більш актуальною стає проблема соціальних відносин між людьми, що виступають не лише складовими соціальної структури суспільства, а також їх ресурсом. Саме теорія соціального капіталу концентрує свою увагу на таких поняттях як відносини та зв'язки. Соціальний капітал втілений в позаекономічних інститутах.

Термін «інститути», як відмічає Д. Норт – це «правила гри» в суспільстві, або висловлюючись по іншому, створені людиною обмежені рамки, які організовують взаємовідносини поміж людьми». І далі «… вони створюють структуру спонукальних мотивів людської взаємодії – будь то в політиці, соціальній сфері чи економіці» [2, с. 17]. Так, слідом за Д. Нортом, А.Е. Шаститко дає визначення інституту як сукупність правил, які обмежують поведінку економічних агентів і впорядковують взаємодію між ними, а також відповідних механізмів контролю за дотриманням даних правил [3].

Значення формальних і неформальних інститутів полягає в тому, що вони обмежують поведінку людей і відповідно, роблять її більш передбаченою і можливо в якійсь мірі менш затратною, що робить соціальне управління ефективнішим і далекоглядним.

Формальні інститути – за Д. Нортом – це правила, вигадані людьми, що являються продуктом свідомого людського задуму [2, с. 18]. Це писані правила, наприклад: Конституція України, законодавчі акти, нормативи та інше.

А. Аузан неформальні правила трактує, як правила існуючі в пам'яті учасників різних соціальних груп, в ролі гаранта яких виступає будь-який учасник групи, який побачив їх порушення [1, с. 34]. Неформальні інститути (неписані правила) – це суспільні умовності і кодекси поведінки.

Неписані правила за Нортом, лежать глибше формальних правил і доповнюють їх. «Неформальні обмеження, втілені в звичаях, традиціях і кодексах поведінки, набагато менш сприйнятливі до свідомих людських зусиль» [2, с. 21]. Між іншим, неформальні правила, якщо вони в ході довгострокової практики взаємовідносин, роблять економіку ефективнішою дуже часто трансформуються потім в формальні інститути. І навпаки, ефективний набір формальних правил роблять ефективним і неформальні правила.

Визначним критерієм ефективності неформальних обмежень являється те, як люди виражають свої переконання, слідують їм і добиваються змінам в законодавстві з нульовими або дуже незначними витратами» [2, с. 65]. Якщо співробітництво і неформальні правила даного співробітництва допоможуть знизити витрати взаємовідносин, то такі норми будуть затверджуватися в суспільстві і через деякий час можуть перерости в формальні правила.

Неформальні правила досить живучі і зміна їх зв'язана з культурними характеристиками системи. Хоч і в новій інституційній економічній теорії неформальні інститути частіше за все розглядаються як доповнення до формальних змін, при зміні формальних правил інколи неформальні норми, які збереглися виявляються несумісними з ними. В результаті чого розвивається конфлікт правил.

Розв’язання даного конфлікту Д. Норт показав так: «… з плином часу неефективні інститути вимирають, а ефективні – виживають, і тому відбувається розвиток більш ефективних форм організації» [2, с. 120].

Соціальне управління - це управління, яке здійснюється у суспільстві, людьми стосовно людей. Людина тут виступає і суб'єктом, і об'єктом управління. В соціальному управління формальні та неформальні інститути, безпосередньо не пов’язані з організацією цієї діяльності проте забезпечують цілісність даного процесу.

Список використаної літератури:

1. Аузан А. Институциональная экономика. Новая институциональная экономическая теория. Учебник: Под общей ред. – М., Инфра-М. – С. 34.
2. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. / Пер с анг. Нестеренко А.Н. / Д. Норт. – М.: Фонд экономической книги «НАЧАЛА». – 1997. – 180 с.
3. Шаститко А.Е. Новая институциональная экономическая теория / А.Е. Шаститко. – М. : Экон. Ф-т МГУ: ТЕИС, 2002. – 591 с.